

NEPOZNATI KLIMT

Ijubav, smrt, ekstaza

Izložba predstavlja rani, zapostavljeni, najvećem dijelu ovdašnje i međunarodne javnosti zapravo nepoznat dio opusa Gustava Klimta, koji će po riječkom poglavlju svoje umjetničke biografije izrasti u jedno od najvećih imena svjetskog slikarstva

Zvuči nevjerojatno, ali istina je: na ovaj događaj publika je čekala 136 godina!

Prva i do danas jedina prilika da se izbliza pogledaju slike što su ih izradili *Gustav Klimt, Ernst Klimt i Franz Matsch* za riječko kazalište postojala je 1885. godine. Tko ju je tada propustio, propustio ju je do kraja svoga života, što znači zauvijek. Sve se dogodilo u Muzeju za umjetnost i industriju u Beču, gdje su slike bile izložene koncem ožujka i tijekom travnja 1885. U tu su ustanovu prenesene izravno iz autorske radionice slikarske trojke, čim se na njima osušila boja, a otuda su otpremljene put Rijeke. Gdje su postavljene kao dekoracija na svodu gledališta, iznad svećanih loža te iznad pozornice netom izgrađenoga kazališnog zdanja.

Njihove visoke pozicije nisu mogle biti prijatelj publike. Tko ih je odozdo poželio vidjeti, morao je dobro iskriviti vrat, a detalje

na slikama prepustiti osobnoj mašti.

Ekskluzivne slike i vremenska drama

Slike su u Rijeku stigle zahvaljujući narudžbi glasovito bečkog arhitektonskog ateljea Ferdinanda Fellnera i Hermanna Helmera, specijaliziranog za gradnju kazališta i koncertnih dvorana. Radove je naručio izravno Fellner, imajući dobro prethodno iskustvo s trojicom umjetnika na opremanju kazališta u češkom gradu Liberecu. Oni su u tom trenutku mladi slikari, karijera im se tek smiješila, a zbog lakšeg dolaženja do poslovnih prilika nastupali su zajednički, kao *Umjetnička družina (Die Künstler-Compagnie)*. Gustav Klimt, koji će od trojke s vremenom postati u svijetu umjetnosti najveće ime, tada je imao samo 23 godine i bio jedan od mladih ljudi koji su darom obećavali.

Gledajući na stvari iz današnje riječke perspektive, mudru odluku o njegovu angažiranju za dekoriranje riječkog kazališta nisu tada donijeli samo Bečani

Fellner i Helmer, nego i riječki gradonačelnik Giovanni Ciotta, koji je pozvao na graditeljsku suradnju upravo njihov atelje, time posredno i slikare Gustava i Ernsta Klimta te Franza Matscha. Ima u tomu neke dublje sudbinske logike – na istomu mjestu u priči susreću se novi kazališni hram, u tom trenutku jedan od najmodernijih u Europi (što je graditeljska ekskluziva), činjenica da je taj hram prva javna zgrada u Rijeci s električnom rasvjetom (tehnička ekskluziva) i rani korak osobe koja će postati svjetski veliko umjetničko ime (umjetnička ekskluziva), štoviše koja će biti prepoznata takvom kakva jest tek u danima koji će uslijediti, u čemu čitamo i ponešto od pravila uzbudljive drame).

U sklopu priprema za izložbu koja se otvara 20. travnja u Muzeju grada Rijeke, slike su 2018. spektakularno skinute s pozicija u kazalištu, a na ta su mjesta postavljene njihove fotografije, visoke rezolucije. Na slikama su zatim obavljene vrlo temeljiti konzervatorsko-restauratorski radovi. To im nije prvi put, ista vrsta zahvata na

njima je bila učinjena 1978. u sklopu tadašnje obnove kazališne zgrade. Slikama je u to doba vratio željeni izgled Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu. Zub vremena je potom još jednom učinio svoje, jednako tako osjetljiv položaj na najvišim unutrašnjim dijelovima zgrade.

Današnji zahvat učinjen je na dvije lokacije. U riječkom odjelu Hrvatskoga restauratorskog zavoda obnovljeno je šest slika – tri velika platna Gustava Klimta i tri manja Franza Matscha. U Odjelu za štafelajno slikarstvo Hrvatskoga restauratorskog zavoda u Zagrebu obnovljene su slike Ernsta Klimta. Delikatna posao započeo je kolovoza 2018. demontiranjem slika s izvornih mjesta, a zahvati što su na njima uslijedili potrajali su do studenoga 2020. godine. Obavili su ih Ana Rušin Bulić i Goran Bulić u Rijeci, te Slobodan Radić u Zagrebu. Oni su uklonili tutkalno-škrobno ljeplivo i žbuku s poledine radova, umetnuli novo laneno platno na mjestima gdje je nedostajalo i slike nalijepili na podlogu od novoga lanenog platna. Sanirali

su mjesta s razmrvljenim i oljuštenim vezivom, nadomjestili fragmente otpale boje i retuširali oštećenja slikanog sloja.

Nakon tako temeljite obnove, slike ostavljaju dojam kao da su netom stigle, ali ne iz riječkog ili zagrebačkog restauratorskog odjela, nego iz bečke radionice slikarske trojke. Jer one ništa manje od toga i ne zaslužuju.

Tri kista, tri sudbine

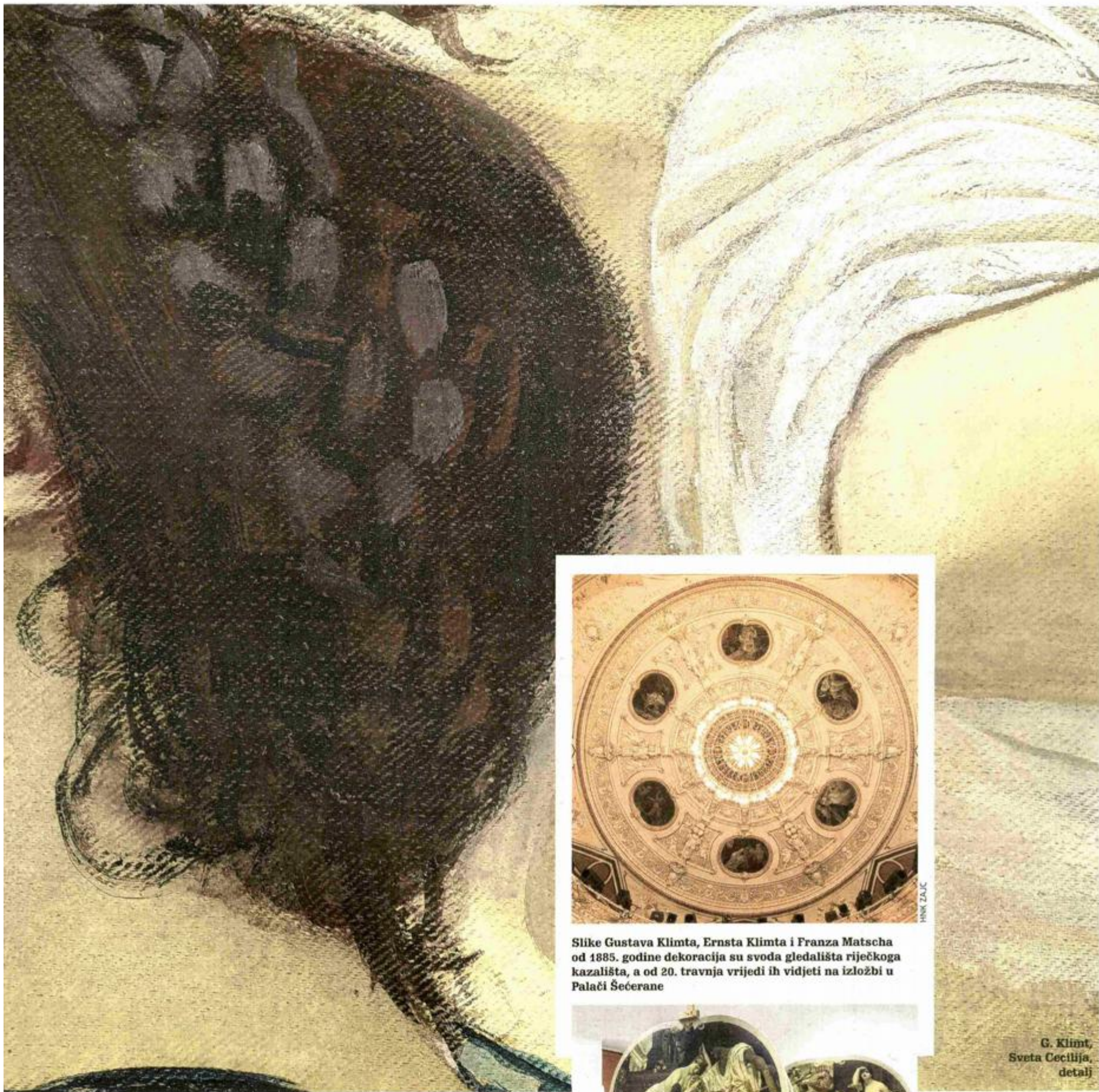
Što nam govori današnji pogled na njih, pred izlaganje u Muzeju grada Rijeke? Pogled što ga možemo smatrati izvanrednim privilegijem na koji se, rekosmo, čekalo nevjerojatnih 136 godina? Jer upravo toliko publika nije dobila priliku promotriti djela s gledateljski standardne, »normalne« udaljenosti?

Valja najprije kazati ono što je najvažnije: izložba »Nepoznati Klimt – ljubav, smrt, ekstaza« predstavlja rani, zapostavljeni, najvećem dijelu ovdašnje i međunarodne javnosti zapravo nepoznat dio opusa Gustava Klimta, koji će po riječkom poglavlju svoje

umjetničke biografije izrasti u jedno od najvećih imena svjetskog slikarstva.

Zajednički mladenački nastup s vlastitim bratom i prijateljem iz školskih klupa time je zanimljiviji. Premda su 1880-ih sva tri slikara na počecima osobnog umjetničkog razvoja i profesionalnog uspona, riječ je o razdoblju kada razlike u njihovim rukopisima i stilskim stremljenjima postupno postaju izraženije. Prepreka tomu nije ni zajednički, dakle usklađen nastup, pa se njihov riječki opus može dijelom čitati i kao nago- vještaj onoga što će im u pojedinačnom radu uskoro slijediti. Tri kista Umjetničke družine postat će tri zasebna slučaja.

Ernst Klimt ostat će u takvu razvoju događaja potpuno uskraćen, i to na najgori moguć način. Sudbina je htjela da godine 1892. iznenadno premine. Posljedično, u Rijeci se nalaze tri od razmjerno nevelikog broja radova toga prerano otišlog umjetnika. To su *Alegorija kazališne umjetnosti, Genij s trubljom i Genij s košarom cvijeća*. U njima se prepoznaju bitne odlike osobnog rukopisa,

Slike Gustava Klimta, Ernsta Klimta i Franza Matscha od 1885. godine dekoracija su svoda gledališta riječkoga kazališta, a od 20. travnja vrijedi ih vidjeti na izložbi u Palači Sečerahe

U riječkom odjelu Hrvatskoga restauratorskog zavoda obnovljeno je šest slika – tri velika platna Gustava Klimta i tri manja Franza Matscha. U Odjelu za štafelajno slikarstvo Hrvatskoga restauratorskog zavoda u Zagrebu obnovljene su slike Ernsta Klimta

G. Klimt, Sveta Cecilija, detalj

prije svega sklonost teatralnom, kako se to od kazališta na ovaj ili onaj način najčešće i očekuje. Njegova platna posvećena su pozornici, čime on postaje u neku ruku slikar kazališta u kazalištu. Bi li u tomu bilo promjena, kojom bi se razvojnom linijom uputio da se nije dogodilo što se dogodilo, danas ostaje samo nagađati.

Za Franza Matscha pak znamo što mu je sudbina priredila – ono što je sam izabrao. Promatrajući njegove riječke slike, Alegoriju ljubave poezije, Alegoriju plesa i Alegoriju komične opere, postaje jasno kako je na djelu vješt ilustrator klasičnih teatralnih tema, na čemu će s vremenom steći ugled. Umješan je u prikazivanju figuralnih kompozicija koje se uklapaju u historicističku dekoraciju prostora. Sedam godina nakon riječke epizode, 1892., Gustav Klimt i Franz Matsch razici će se kao poslovni partneri i prijatelji, nakon smrti Gustavova brata Ernsta, što je ujedno kraj Umjetničke družine. Pokretu secesije koji je kucao na vrata predvođen Gustavom, odlučio je ne pristupiti. Držeći se

očekivanja akademskog slikarstva, on će se kao autor uklopiti u veći broj više ili manje solidnih slikara. Ako mu je to moglo donijeti satisfakciju, a u monarhijskoj sredini jamačno jest, s vremenom će postati poznat kao portretist cara i bečke aristokracije.

Riječka klica bečke secesije

Klimtov slučaj oprečan je. On će se radikalnim autorskim prevratom prometnuti u vodeće ime umjetničkog pokreta koji pamtimo pod nazivom bečka secesija. A svojim djelovanjem dovesti do možda najznačajnijega prijelomnog trenutka u novijoj povijesti umjetnosti.

Istina, to je nešto što će se ostvariti tek nakon riječke epizode. U riječkom kazališnom zdanju njegov potpis nose slike *Sv. Cecilija*, *Antonije i Kleopatra* te *Orfej i Euridika*. U njima nije zanimljivo samo ime budućega velikana likovne umjetnosti, zanimljivo je u jednakoj mjeri saznanje kako mladi slikar na tim platnima počinje nagovještivati ono čime će dosegnuti zvezdani status. Premda se u

narudžbi radilo o zadanim temama s alegorijskim prikazima, on se na njima lagano odmiče od kanona uvriježenih u 19. stoljeću i udahnuje nove, slobodnije sadržaje i interpretacije. Riječke slike zato su važno svjedočanstvo o Klimtovoj razvojnoj liniji. Rodonačelnik bečke secesije morao je negdje početi, a Rijeka se pokazala za to dobrodošlom ishodišnom točkom.

Zorno o tomu svjedoči primjer slike *Sv. Cecilija*. Umjetniku je ženski model za nju pozirao – prema tadašnjim običajima, a mladom Gustavu Klimtu prvi put – najprije nag, a potom odjeven. Obnašanje žene koja leži diskretna je, možda i zbog onostranosti njezina lika koji priziva u misli anđela. Pa ipak, mladi je Gustav već tu najavio avangardan pristup aktu. Da bi »uhvatio« dijagonalno kretanje ženskog tijela, koje kao da lebdi, inovativno se odlučio koristiti cijelom plohom platna, težeći prema geometrizmu, što će postati obilježje njegova kasnijeg stila. Rafiniranost volumena tijela dočarao je preciznim, a

istovremeno senzibilnim obrisnim linijama. U toj se situaciji prepoznaje i što će s vremenom postati okosnica njegova rada – proučavanje ženskih figura.

Na takve tematske interese i kompozicijske sklonosti iznenadujuće se dobro nadovezuju Klimtovi erotski crteži koje je nacrtao dvadesetak godina potom. Krhki i neveliki crteži olovkom zatekli su potpuno nespregnute, točnije šokirali kulturnu javnost njegova vremena, a i danas ne prestaju plijeniti pozornost svojim inzistiranjem na putenosti i strasti. A znano je, Klimt u likovnom suočavanju sa ženskim tijelom nipošto nije ostao samo na crtežima olovkom. Uvid u Klimtovu umjetničku evoluciju zato potvrđuje – ma koliko bila višestruka, zagonetna i neuhvatljiva ženska priroda, zrcaleći se kroz vlastitu pojavnost, ona je trajna opsesija i mladoga i kasnoga Gustava Klimta. Opsesija do te mjere da se ne ustručava delikatne, opasne umjetničke pustolovine na razmeđu erosa i tanatosa, u kojoj važnu ulogu igra nagonско i tjelesno.

AUTORSKO-ORGANIZACIJSKI TIM

Organizator: Muzej grada Rijeke
 Ravnatelj: Ervin Dubrović
 Autorica izložbe: Deborah Pustišek Antić
 Recenzentica: Irena Kraševac
 Stručne suradnice: Kristina Pavec, Rafaela Ban
 Dizajn: Klaudio Cetina
 Multimedijalni i audio sadržaji: Studio 507, Ljubljana
 Web i video sadržaji: Kreativni odjel, Rijeka
 Suradnice: Jasna Milinković, Daria Dadić
 Pedagoški program: Josipa Verbanac
 Dokumentacija: Marija Lazanja Dušević
 Odnosi s javnošću: Velid Đekić
 Tehnička realizacija: Mateo Matijević, Danijel Rončević, Leo Simone
 Potpora projektu: Grad Rijeka, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Austrijski kulturni forum, Rijeka 2020